

QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISHDA VUJUDGA KELAYOTGAN MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI

Ismoilov Asadbek

Farg‘ona Politexnika Instituti talabasi

Ilmiy rahbar: **Uzganbayeva Dilnoza Toxtasin**

Farg‘ona politexnika instituti assistenti

Email: dilnoza.uzganbayeva@ferpi.uz

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada hozirgi qishloq xo‘jaligidagi mahsulotlarni sifati va xavfsizligini taminlash va ularni eksport miqdorini ko‘tarish bilan bog‘liq mumalolarni yechish masalalari yoritilgan. Poliz ekinlari meva va sabzavotlarini asosiy tashqi bozorlari eksport yo‘nalishlari va tarkibi tahlil qilingan. O‘zbekiston Respublikasida hozirgi davrda qishloq xo‘jaligi va oziq-ovqat tavarlarining sifat va xavfsizligini nazorat qilishni yangi yo‘nalishlari topish bilan bog‘liq takliflar berib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: *Qishloq xo‘jaligidagi mahsulotlar xavfsizligi, meva va sabzavotlar eksporti, importi, ISO 22000 standarti.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье освещены вопросы, связанные с обеспечением качества и безопасности сельскохозяйственной продукции и увеличением объемов ее экспорта. Проанализированы основные зарубежные рынки фруктов и овощей сельскохозяйственных культур, а также проанализирована структура и направления экспорта. Узбекистан В настоящее время в республике высказаны предложения по поиску новых способов контроля качества и безопасности сельскохозяйственной и пищевой продукции.

Ключевые слова: *Безопасность сельскохозяйственной продукции, экспорт и импорт фруктов и овощей, стандарт ISO 22000.*

ABSTRACT

This article highlights issues related to ensuring the quality and safety of agricultural products and increasing the volume of their exports. The main foreign markets for fruits and vegetables of agricultural crops are analyzed, and the structure and directions of exports are analyzed. Uzbekistan Currently, proposals have been made in the republic to search new ways to control the quality and safety of agricultural and food products.

Key words: *Safety of agricultural products, export and import of fruits and vegetables, ISO 22000 standard.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda Agrar sohada qishloq xo'jaligi mahsulotlarini sifatli va xavsizligini nazorat qilishni taminlash eksport haridorlarini oshirish bo'yicha bajarilayotgan keng ko'lamli ishlar ,va ko'plab yillar davomida agrar ya'ni qishloq xo'jaligi yo'nalishni boshidan isloh qilish .yangi zamonaviy texnika texnologiyalaridan foydalanishga qaratilgan qonun loyhalar o'z natijasini bermoqda .Va shun yangi texnologiyalardan foydalanish natijasda mahsulotlarni unmdorligini oshirishga va serhosil navlarni yetishtirishga sabab bo'lmoqda.

Hozirgi Ozbekiston sharoitda agrar sohani qishloq ho'jaligini rivojlantirish va mahsulotlarni eksport sifatiga javob berishi uchun keng ko'lamli ishlar yaratilmoqda.Ayniqsa chol va tog'li hududlardan unumli foydalanish maqsadida keng sharoitlar yaratmoqda.Qishloq xojaligida eksport salohiyatni va haridorlarni jalb qilishda sanitariya xavsizligiga juda katta etibor bermoqda.yana etibor qaratish zarur bo'lgan eng muhim jihatlaridan biri shundaki jahon standardlariga va uning talablariga javob berishi hisoblanadi.

So'ngi yillarda bu yo'nalishda ham sezilarli darajada o'zgartirishlar yangiliklar kiritilmoqda .Ko'plab yillar davomida qishloq xojaligi tizmini rekanstruksiya qilish va har hil agrar kasaliklarni hashoratlarin yoq qilish va toza tabiiy mahsulotni eksport qilish uchun yangi sharoitlar qonunlar ishlab chiqildi.Olimlarimiz ham shu soha boyicha yangi ilmiy tadqiqotlar ishlarni ham amalga oshirmoqda. Hozirgi dunyo miqiyosda keng etibor qaratilga soha agrar soha bolib unda dunyodagi barcha mahsulotlarni ISO dan otkazish belgilab berilgan, Ko'plab dehqonlar, fermer xo'jaliklari va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksporti bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlarga GLOBALG.A.P, Organic, HACCP kabi xalqaro sertifikatlarining berilishi noan'anaviy bozorlar, jumladan, Yevropa davlatlariga yo'l ochmoqda. Xalqaro sertifikatlarni qo'lga kiritish ko'pchilik o'ylaganidek tez va oson kechadigan jarayon emas, balki buning uchun yillab vaqt kerak bo'ladi.[1]Hozirgi kunda eksport qilingan meva sabzavotlarni dunyoning barcha davlatlari joylaridan amalga oshirilmoqda.Oxirgi davrda mahsulotlarni MDH davlatlaridan tashqari katta bozorlarda ya'ni Xitoy, Germaniya,Turkiya Janubiy Kareya,Yaponiya Hindiston,Boltiqbo'yi davlatlariga eksport qilish yo'lga qo'yildi.Davlatimizdagi qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish va qayta ishlashda mahsulot sifatini oshirishni ,qadoqlash jarayonlarini zamonaviy texnologiyalarning ishlatilishi hisobiga dunyo bo'yicha milliy mahsulotimiz ,ayniqsa anor ,qovun gilos uzum va ayniqsa quritilgan mevalarga bo'lgan talab tobora ortib bormoqda.

MAVZU BO'YICHA BOSHQA OLIMLAR ILMY ASARLARINING TAHLILI.

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, Buxoro davlat universiteti, Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti hamda Respublika miqyosidagi xorijiy olimlar ishtirokida tashkil etildi. Yalpi majlis yig'ilishi 17-dekabr kuni soat 14:00 da videokonferensiya zalida onlayn-masofaviy shaklda bo'lib o'tdi. Anjumanni Buxoro davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor O.X.Xamidov kirish so'zi bilan ochib berdi. Shuningdek, Tuproqshunoslik va agrokimyo ilmiy tadqiqot instituti direktori, biologiya fanlari doktori, Sh.M.Bobomurodov, O'zRFA akademigi, q.x.f.d., O'zMU Tuproqshunoslik kafedrasida professori J.S.Sattorov, Timiryazev nomidagi Rossiya Agrar universiteti Dexqonchilik va tajriba ishlari metodikasi kafedrasida mudiri, b.f.d., professor M.A.Mazirov, Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti professori[2], tomonidan ilmiy izlanishlar olib borilmoqda va uning natijasida agrar sohasidagi ozgarishlarga erishildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Joriy yilning yanvar-noyabr oylaridan chet elga meva va sabzavotlarni eksport qilgan davlatlar orasida Farg'ona viloyati birinchi o'rinni egalladi-289.3 ming tonna. Davlat statistika qo'mitasi dastlabki bergan malumotlariga ko'ra, undan keyingi o'rinlarda mos ravishda 217 ming tonna va 180.1 ming tonna meva va sabzavotlar eksport jonatilgan Toshkent viloyati va Samarqand viloyati joy oldi. Hozirgi ko'rsatkichlar qolgan hududlar bo'yicha quyidagicha ko'rinishga ega bo'ladi:

1-jadval

O'zbekistonda filoyatlar miqiyosidagi eksport ko'rsatkichlari.

Surxondaryo viloyati	157 ming tonna
Xorazm viloyati	144 ming tonna
Namangan viloyati	141,5 ming tonna;
Andijon viloyati	106,8 ming tonna
Toshkent shahri	89,1 ming tonna
Jizzax viloyati	77,1 ming tonna
Buxoro viloyati	67,6 ming tonna;
Qashqadaryo viloyat	49,3 ming tonna
Sirdaryo viloyati	45,4 ming tonna
Qoraqalpog'iston Respublikasi	23,7 ming tonna;
Navoiy viloyat	10,6 ming tonna

Hozirgi davrda davlatimizda qishloq xo'jaligidagi mahsulotlarni koplav va xar xil turdagi navlari yetishtirilmoqda. Saqlash va u mahsulotni qayta ishlash va uni eksport qilishga va fermerlarni bilimini oshirishga keng ishlar amalga oshirilmoqda.

Agro bank tomonida fermerlarni o'qitish va unlarni bilm konikmalarni oshirish yo'lida ham katta yutuqlarga erishildi. Lekin bu loyhalar va imkoniyatlardan yetarlicha foydalanilgani yo'q.yurtimizning cheka hududlarida shra kasaligini avj olishi va mahsulotlarni sifatsizligiga duch kelganini ham ko'rishimiz mumkun. Hozirgi davrdagi fermerlarning eng asosiy maqsadi ISO sertifikatini olish bo'lmoqda va holanki ISO sertifikatini olishga ossonlikcha erishilmaydi va bu uzoq vaqtni talab qiladi. ISO serifikatni olish natijasida dehqonalr va fermerlar o'zlari yetishtirgan mahsulotini bemalol va to'siqlarsiz chet davlatlariga eksport amalyotini o'tkazishlari mumkun.O'zbekistonda ham agrar sohani yanada rivojlantirish uchun yangi texnika texnologiyalarni taqbiq etilmoqda.Bunda tomchilab sug'orish tizmini yanada takomillashtirish natijasda mevali darahklar va sabzavotlarni hozildorligiga erishildi.Bosh yotgan terlarni tadbirkorlarga 50 yilgacha foyisiz tolov tariqasda berishi oqibatida bosh yerlardan samarali foydalanish ga erishildi.

2-Jadval

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarni eksport salohiyatini oshirishda vujudga kelayotgan muammolar quyidagilaridan iborat:

1.Xodimlarni malakasini doimiy ravishda oshirib borish va ularni tajribalarini ilg'or xorijiy davlatlarda malakasini oshirish va tajriba almashish borasida ishlarni amalga oshirish;
2.Texnik reglament qabul qilish choralarni kuchaytirish va amalda tadbqiq etishni jadallashtirish;
3.Regional va halqaro tashkilotlar bilan uzviy va doimiy hamkorlik qilish hamda ular bilan o'zaro aktual ma'lumot almashishni yo'lga qo'yish;
4.Muvofiqlikni baholash idoralariga bo'lgan talabni kuchaytirish.

XULOSA

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi sharoitda yetishtirilayotgan eksportga mos qishloq xo'jaligi,sabzavot va mevalarni sifat va havfsizligini taminlash ,raqobatbardoshligini oshirish va ISO talablariga moslashtirish muammo va yechimlari bo'yicha taklif va tavsiyalar keltirb o'tilgan.Hozirgi kunda davlatimizda eksportga mo'ljallangan ko'proq qishloq xo'jaligi mahsulotlari ekin va sabzavotlari yetishtirishni yangicha usullari ishlab chiqilmoqda. Va yetishtirilayotgan mahsulotlarni xavfsizligini taminlash uni bosha bir chet davlatga eksport qilayotganda uning yaroqlik mudatlarini nazorat qilish uni sifat jihatdan yomon ahvolga kelmasligi uchun chora tadbirlar ko'rish ko'zda tutilgan.Va jahon bozorlariga sifatli va raqobatbardosh meva va sabzavotlarni ishlab chiqarishda mevaning so'rt darajasini unmdorligini oshirish zarur.Mahsulotni unmdorligini oshirish uchun talabga javob beradigon tuproqlardan foydalanish yetishtrilayotgan mahsulotlarni doyimiy tarzda sifat nazoratidan o'tkazib turish zarur hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi PF-5853-sonli – O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020 - 2030-yillarga mo‘ljallangan strategiyasida belgilangan vazifalarni 2020-yilda amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 18-maydagi PF-5995-sonli – Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining sifat va xavfsizlik ko‘rsatkichlari xalqaro standartlarga muvofiqligini ta‘minlashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risidagi qarori.
3. Muminov Najmiddin Shamsiddinovich, Odinaev Mirzamad Isaevich, Abdirayimov Azizbek Ro‘ziqul O‘g‘li, Rajabov Sardor Jumaboy O‘g‘li, (2021). Problems Of Quality Assurance And Export Potential Of Grapes. *The American Journal of Agriculture and Biomedical Engineering*, 3(06), 38-44.
4. Н.Муминов, М.Одинаев, А.Абдирайимов Характеристика и оценка качества винограда 2021. 97-98.
5. Хакимов, Д. В., & Мирзаев, О. А. (2017). Задачи метрологического обеспечения в повышении качества агропромышленной продукции. In *Современное экологическое состояние природной среды и научнопрактические аспекты рационального природопользования* (pp. 1657-1660).
6. Хакимов Д.В. и др. Улучшения потенциала национальной инфраструктуры качества и проблемы экспорта плодоовощной продукции //Итоги и перспективы развития агропромышленного комплекса. – 2018. – С. 502-508.
7. Odinayev, M., Buriev, K., Sultonov, K., & Eralieva, S. (2021). Analysis of mechanical properties, biochemical composition and technological parameters of grape (*Vitis*) raisin varieties in conditions of Uzbekistan. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 284, p. 03023). EDP Sciences.
8. Хакимов, Д. В.У., Мамажонов, А.А., & Саттаров, М.О. (2020). Управление внутренним аудитом в соответствии с международными стандартами. *Universum: экономика и юриспруденция*, (4 (69)), 4-12